

ЗАПИТАННЯ І ВІДПОВІДІ.

СТОРІНКИ ІСТОРІЇ КОМПАРТІЇ УКРАЇНИ:

Київ : Вид-во «Либідь», 1990.— 488 с.

Відомо, що сьогодні викликає інтерес кожне нове видання з історичної проблематики. Серед них, на наш погляд, привертає увагу книга «Сторінки історії Компартії України: запитання і відповіді», підготовлена науковими співробітниками Інституту політичних досліджень. Ця праця і за жанром, і за характером матеріалів — продовження підготовки і видання науковцями збірників статей і матеріалів, довідкових видань з найбільш актуальних питань історичного минулого і політичного життя сьогодення.

Рецензована книга — це ґрунтовна наукова праця, де на основі широкого використання партійних документів із залученням значного кола архівних джерел, матеріалів преси, мемуарної літератури, новітніх досягнень історичної науки дається послідовне висвітлення основних питань історії більшовицьких організацій від часу їх зародження і об'єднання у липні 1918 р. в Комуністичну партію України до найбільш актуальних проблем її сучасної теоретичної і практичної діяльності.

Характерна особливість довідника полягає в тому, що хоча за формою — це цикл статей, він відзначається цілісним, системним змістом. Кожне з питань, що висвітлюється, виступає складовою частиною провідної проблеми окремого розділу, зберігаючи водночас відносну самостійність матеріалу. Завдяки такому проблемно-історичному підходу до об'єкта висвітлення переконливо розв'язується магістральне завдання — постановка і розгляд найскладніших, пекучих питань історичного шляху розвитку Компартії України і нашої республіки у відповідності з хронологічними межами кожного з розділів.

Особливістю рецензованої праці є й те, що автори не обмежуються викладом результатів свого наукового пошуку, а й розширюють та поглиблюють наші уявлення з тих чи інших питань, намагаючись говорити про «білі плями» історії неупереджено, не уникаючи дискусійності, долаючи застиглих схеми і політичні стереотипи. Важкий і суперечливий шлях до I з'їзду КП(б)У, ідейно-політична боротьба на Україні в 20—30-х рр., колективізація і голод, розвиток революційного руху на західноукраїнських землях, драматичні сторінки історії Великої Вітчизняної війни і перших повоєнних років, аналіз суспільно-політичного і економічного розвитку у 50—80-х рр., проблеми і перші уроки перебудови — такий далеко не повний перелік порушених проблем.

У цілому ряді відповідей на запитання, а також у спеціальних біографічних розвідках автори намагаються змалювати політичні портрети М. С. Хрущова, М. В. Підгорного, П. Ю. Шелеста, В. В. Щербинського та інших відомих чи забутих осіб, політична доля яких була пов'язана з Україною. При цьому науковці не збиваються на одномічність, зводячи все тільки до їх заслуг, чи, навпаки, до підкреслення їх помилок. Тим самим досить успішно долається стереотип недалекого минулого, коли учасники подій займали заздалегідь обумовлені місця, поділялись тільки на два табори, протидіяли один одному завчасно відомими заходами.

Проте зміст «Сторінок історії Компартії України» спонукає ще раз до думки про необхідність не лише глибоко професійного знання

історичної долі тієї чи іншої особи, але й вироблення певного вміння вести розмову про неї, потрібна своєрідна школа політичного портрета. Герої біографічних заміток часто виступають як «функціональні люди», у яких біографія являє собою зміну посад і місця проживання, складна боротьба ідей і конкретних осіб часом підмінюється спрощеним описанням, а то й створюється досить проблематичний баланс позитивних і негативних рис особи, про яку йдеться. Це зауваження певною мірою стосується і загалом цікавої статті про В. К. Винниченка (с. 140—144).

Особливу увагу привертає зміст розділу «Партія і перебудова: проблеми і перші уроки». Автори не ставлять перед собою за мету систематизоване, всебічне висвітлення цього зламного періоду у житті партії та країни. Для розв'язання цього завдання ще недостатньо відповідного дослідницького, історіографічного фундаменту, джерельної бази. Тому у праці робиться спроба дати відповіді з найбільш важливих, актуальних питань внутріпартійного життя, економічної і соціальної політики, проаналізувати проблеми і завдання, які випливають з рішень XXVIII з'їзду КПРС і XXVIII з'їзду Компартії України. Заслуговує на позитивну оцінку й намагання авторів дати стислу, але ґрунтовну характеристику політичних партій і громадсько-політичних рухів, які нині відіграють роль у політичному житті УРСР (с. 383—396). Завершують книгу інформаційно-довідкові матеріали щодо з'їздів і конференцій Компартії України, кількісного та персонального складу її керівних органів.

Не всі зміщені в збірці статті-відповіді рівноцінно розкривають питання, що порушуються, їх матеріали потребують більшої узгодженості, оскільки трапляються випадки повторення окремих фактів, коментарів дій конкретних осіб. На сторінках видання міститься чимало оцінок різних проявів культу особи, дій адміністративно-командної системи, але відчувається необхідність аналізу причин виникнення і функціонування культу особи. До речі, матеріалів про витоки культу особи і сталінізму, які вміщено на с. 172—176, на наш погляд, недостатньо. Проте, варто наголосити, що йдеться про перші спроби дійсно наукового, ґрунтовного і об'єктивного аналізу і відтворення у стислому вигляді подій минулого і сьогодення, науковці оволодівають збагаченою джерельною базою, відбувається процес розкріпачення мислення суспільствознавців. І рецензоване видання виступає одним із свідчень того, що оновлюється сама історична думка.

Авторські роздуми, історично достовірні факти і обґрунтовані висновки, критичний аналіз подій, які знайшли своє відбиття у книзі «Сторінки історії Компартії України: запитання і відповіді», безумовно, стануть матеріалом для власних читацьких роздумів про історичне минуле та майбутнє нашого суспільства.

Одержано 11.03.91.

Ю. О. КАЛІНЦЕВ (Київ)

В. М. ВОЛКОВИНСЬКИЙ.

АРМІЯ І НАРОД: 20—30-ті РОКИ

Київ : Либідь, 1990. — 128 с.

Рецензована книга присвячена висвітленню участі трудящих України у зміцненні Червоної Армії у міжвоєнний період. Вона заслуговує на увагу, зокрема, тому, що у наш час 20—30-ті роки стали об'єктом пильної уваги як істориків, так і широкої громадськості. Це зрозуміло. Адже саме тоді виникли ті вузли численних проблем, які сьогодні